

שתייה באמצע התפילה

Drinking During Davening

Contents

2	מקורות
2	בנין אב חלק ו סימן א
6	ילקוט יוסף אורח חיים נא:כג
6	רבבות אפרים ח"ו סימן כט
6	דברי חכמים אורח חיים סימן כד (הרב שלום יצחק הלוי)
7	ויצבור יוסף (הרב יוסף בר שלום) חלק ב סימן יז
14	שערי ציון (בוארון) חלק ג סימן א
18	משברי ים - תפילה וברכות
20	אבני דרך חלק יג סימן יב
23	אוצרות ההלכה התפילה והלכותיה חלק א עמ' 200
24	חבל נחלתו יז:ג
24	עוד קישורים

ספר

בנין אב

אורח חיים

סימן א

אורח חיים

הפסק בפסוקי דזמרה במעשה ללא דיבור
האם מותר לשתות באמצע פסוקי דזמרה

ללא דיבור חשיב הפסק בין הברכה למצוה, ויש שדחו ראייה זו ופסקו שמעשה ללא דיבור אינו הפסק. מחלוקת זו, הביאה מרן הגר"ע זצ"ל ביביע אומר (חלק ה' אורח ד'), וכדרכו קיבץ כעמיר גורנה כל השיטות בזה. והעלה שם להלכה, שלכתחילה יש להחמיר ולהורות שלא להפסיק אפילו במעשה ללא דיבור, אך בדיעבד אם הפסיק במעשה ללא דיבור אינו חוזר ומברך. ולפי"ז יש להזהר שלא להפסיק בפסוקי דזמרה אפילו במעשה גרידא ואף השתייה לבדה אסורה.

ובהיותי בזה, עמדתי ואתבונן במנהג קהלת ארם צובא להוציא קודם ויברך דוד את ספר התורה שקוראים בו בחג הסוכות ולהניחו על גבי התיבה, אשר לכאורה הוא הפסק מעשה בפסוקי דזמרה. וכשדרשתי וחקרתי בנידון, הוברר שכבר נדפס מנהג זה בסידורים והובא בספר "דרך ארץ". וכן נוהגים למעשה בקהילות הקודש של יוצאי ע"ת חאלב בחו"ל. המנהג מיוסד על ההלכה הקובעת שיש לומר את ההושענות כשספר התורה על גבי התיבה, ותכליתו למנוע גרימת הפסק בין אמירת ההלל להושענות בהוצאת ס"ת, ולאפשר אמירת

נפסק בשו"ע (אורח סי' נ"א סעיף ד'): "צריך להזהר מלהפסיק בדבור משיתחיל ברוך שאמר עד שמונה עשרה. ואפי' לצורך מצוה אין לדבר בין ברוך שאמר לישתבח". והסתפקתי אם גם הפסק במעשה מבלי דיבור נחשב להפסק ואסור, או שרק הדיבור אסור בפסוקי דזמרה.

בתפילת שחרית של שבת, נוהג אני להתפלל כותיקין במנין המרוחק כברת דרך מביתי. בעת הצורך, אני שותה בבית הכנסת כוס תה קודם התפילה. פעמים, ואינני מספיק לסיים את שתיית התה עד גמר אמירת סדר הקרבנות. והסתפקתי האם מותר לי להמשיך ללגום מהכוס גם בשעת אמירת פסוקי דזמרה לאחר ברוך שאמר, לפי שבשו"ע לא נזכר אלא איסור הפסק בדיבור, או שמא אין לחלק בזה בין דיבור למעשה ואף לגימה וכיוצא בה אסורות.

בדין הפסק בין ברכת המצוה לעשייתה, נחלקו הפוסקים האם רק דיבור מוגדר כהפסק, או גם מעשה, ואפילו שתיקה בעלמא. יש מן האחרונים שהוכיחו משיטת רש"י (עירובין נ'). שגם מעשה

קדיש תתקבל שלאחר ההושענות על התפילה וההושענות כאחד. והנה אף שבדיעבד אין בזה הפסק, אבל כיון שלכתחילה אין להפסיק אפילו במעשה לחוד וכאמור, נמצא שמנהג זה טעון יישוב נוסף.

יש לציין, שהוצאת הספר נעשית רק לפני ויברך דוד, ולא בתוך פסוקי דזמרה. וזאת משום שעיקר פסוקי דזמרה הם פרקי התהלים מתהילה לדוד עד הללויה הללו אל בקדשו, וכפי שכתבו הרמב"ם (פ"ז מתפלה הי"ב) והטור (סי' נ"א), ואמירת ויברך דוד ושירת הים הוספה היא ואיננה בכלל פסוקי דזמרה. ובספר האשכול (הל' פסוקי דזמרה) כתב, שמצד הדין היה ראוי לומר ישתבח לאחר כל הנשמה תהלל יה, שהוא סוף פסוקי דזמרה, ורק שנהגו להוסיף ויברך דוד ושירת הים. אלא שמכיון שהמקור להוספת ויברך דוד הוא מהזוהר הקדוש, החשיבו גם פסוקים אלה כחלק מפסוקי דזמרה ואומרים את ברכת ישתבח לאחריהם ואין להפסיק בהם. לפיכך נהגו להוציא הספר רק לאחר פסוקי דזמרה ולפני ויברך דוד, שהוא על כל פנים בין הפרקים. ויש לשאול מדוע לכתחילה לא חששו להפסק במעשה בהוצאת הספר מההיכל, והרי זהו הפסק גמור שנאסר אפילו לצורך מצוה כמבואר בשו"ע (נ"א, ד'). ומה גם שניתן להוציא הס"ת לפני הלל.

בעקבות המנהג, עמדתי ואתבונן מהו גדר האיסור שלא להפסיק בפסוקי דזמרה, ואם יש לחלק בזה בין הפסק בדיבור להפסק במעשה או בשתיקה ללא דבור. והנה, בפסוקי דזמרה וקריאת שמע מצינו שמותר להפסיק אפילו בדיבור מפני הכבוד ומפני היראה, ונאמרו בזה חילוקי דינים בין תוך הפרק לבין הפרקים. ויש לעיין מדוע הותר להפסיק בהם במקום הצורך, בשונה מברכת המצוות שם נאסר להפסיק בין ברכה לעשייה בכל אופן שהוא.

ונראה שטעם איסור ההפסק בקריאת שמע אינו משום שמפסיק בין הברכות. ואף שנסדרו ברכות לפני קריאת שמע, אין גדרן כברכת המצוה, שהרי אין מברכים בהן על מצות קריאת שמע, ואינן אלא ברכות שנתקנו לאמרן לפני קריאת שמע. ולפיכך

אין בהפסק משום ביטול דין עובר לעשייתו, שכשמתחיל בקריאת שמע לכשעצמה, נחשב עובר לעשייה. ובכדי לעמוד על מהות איסור ההפסק בקריאת שמע ועל הטעם להיתירו במקום היראה והכבוד, יש להקדים ולציין במקור הסוגיא.

א. הטעם שמותר להפסיק לצורך בקריאת שמע

המשנה במסכת ברכות (י"ג.) בפרק היה קורא קובעת מתי מותר להפסיק בקריאת שמע ולאיוזה צורך. ונפסקה ההלכה כרבי יהודה ש"באמצע שואל מפני היראה, ומשיב מפני הכבוד, ובפרקים שואל מפני הכבוד, ומשיב שלום לכל אדם". מבואר, שמלבד מקרה שמתעורר בו צורך להשיב שלום, או לשאול בשלום אדם שירא מפניו שלא יהרגו, אסור להפסיק בק"ש בדיבור. ועיין בתוס' (שם ד"ה ובאמצע) שהביאו מקור מהירושלמי להיתר להשיב שלום בקריאת שמע מהכתוב "ודברת בם", מכאן שיש לך רשות לדבר בם, מה שאין כן בתפילה, שאין משיבין בה מפני הכבוד. ומשמע, שלולא ההיתר של ודברת בם היה מקום לאסור גם השבת שלום, ואפי' בין הפרקים. ונראה שגדר האיסור להפסיק שלא לצורך, הוא מעין דין "העוסק במצוה פטור מן המצוה" ויתר עליו. העוסק במצוה, אין לו לעסוק בדברים נוספים, ואפילו הם של מצוה. ומבואר בריטב"א (סוכה כ"ה.), שדין זה איננו רק בתורת פטור, אלא אף איסור אמור בו, שאינו רשאי לעסוק במצוה אחרת משום שיש בכך זלזול במצוה שעוסק בה. ואם פגע במצוה אפי' לפני שהתחיל לקיימה אסור לו להניחה, שאין מעבירין על המצוות. וא"כ קל וחומר הדברים להפסק שלא לצורך בשעת קריאת שמע שהוא אסור מכל וכל.

והנה על דברי הגמ' (ברכות י"ד.) "ימים שאין היחיד גומר בהם את ההלל אפי' באמצע הפרק פוסק", כתב הרא"ש: "אפי' באמצע הפרק שואל מפני הכבוד ומשיב שלום לכל אדם, הא לאו הכי אין לו לפסוק, מכאן מדקדק ר"ת ז"ל שצריך לברך על הלל של ר"ח אפי' בימים שאין היחיד גומר בהן את ההלל. דאי אין מברכין עליו תחילה וסוף, הוי כאדם שקורא בספר תהילים, ולא שייך ביה

תיבות. מבואר, שמצות הקריאה בקריאת שמע, מחייבת דיוק נמרץ במספר התיבות והאותיות, שיש במנין זה תיקונים וסודות נפלאים הנעשים בעצם הקריאה, זולת דין הכוונה החל בעיקרו על פסוק ראשון לבדו.

לאור הדברים, יש להבין את גדר האיסור שלא להפסיק בדיבור בקריאת שמע. שהרי אם מפסיק בדיבור, מוסיף הוא על התיבות שאינן כמנין רמ"ח, וכל המוסיף גורע בשלמות המתכונת של קריאת שמע בתיבותיה ואותיותיה. ומסתבר, שרק דיבור המוסיף על מתכונת המילים והאותיות שבקריאת שמע הוא האסור, ולא מעשה או שתיקה, שאין בהם לפגוע במצות הקריאה. ולדרך זו, במקום הצורך ניתן להפסיק בין הפרקים, שדיבור בין הפרקים אינו מקלקל כל כך את מתכונת התיבות. והוא הדין להפסק מפני היראה אפילו באמצע הפרק, שהפסקה מפני היראה נידונית כאונס, ואין דיבור שהוא תוצאת אונס מצטרף למתכונת הקריאה, ולכך רשאי להשיב מפני היראה אף באמצע הפרק.

ויש להביא ראיה לכך שאיסור ההפסק בקריאת שמע הוא משום החסרון שבצורת הקריאה, ולא בשל הזלזול בחשיבות המצוה או בביטול הכוונה שבה, מדברי הגמ' בברכות (י"ד.). שעל יסוד ההיתר להפסיק בקריאת שמע בין הפרקים לעת הצורך, הסתפקו שם: "בהלל ובמגילה מהו שיפסיק, אמרינן קל וחומר, קריאת שמע דאורייתא פוסק הלל דרבנן מבעיא, או דלמא פרסומי ניסא עדיף, אמר ליה פוסק ואין בכך כלום". והנה, ממה שבקשה הגמרא לחלק בין קריאת שמע להלל ומגילה, מוכח שהבנת הגמרא היתה שקריאת שמע עיקר ענינה בקריאה שלימה, ולזאת בעת הצורך ניתן להפסיק בה בין הפרקים. ובשונה מהלל ומגילה, שם נדרשת קריאת ושמיצת כלל תוכן הדברים, משום פרסומי ניסא, והרי ההפסק מעכב את פרסום הנס ופוגע בסיפור תוכן הדברים, ואפילו הוא בין הפרקים. אמנם על כך הסיקה הגמרא 'פוסק ואין בכך כלום', לומר שמצות הלל ומגילה גם היא מוגדרת כקריאה, מעין קריאת שמע, ועל כן ניתן להפסיק בהם בין הפרקים.

הפסקה" ע"כ. משמע מדבריו, שכל איסור ההפסקה הוא משום הברכה, שההפסקה מבטלת את הברכה. ולפי"ז איסור ההפסקה הוא רק בק"ש ובהלל, שיש בהם ברכה. אולם רבינו יונה הביא את שיטת הרי"ף והרמב"ם שאין מברכים על הלל דר"ח, ועל הוכחת ר"ת כתב: "ומה דאמר הכא שאינו פוסק לשיחה בעלמא, לא מפני שמברך עליו היחיד, אלא אע"פ שלא בירך עליו, כיון שהתחיל בשבחו של מקום אין לו להפסיק בשיחה בטילה". ועיין בשו"ת פנים מאירות (ח"א סי' ס"ז) שכתב שמי שקורא ק"ש בתפילין דר"ת, שאין בה ברכות תחילה וסוף, לפי דברי ר"ת יכול להפסיק גם באמצע הפרק, שאין איסור הפסקה בלא ברכות. ואילו לסברת הרי"ף והרמב"ם גם בלא ברכות אסור להפסיק, כיון שעוסק בכבודו של מקום. ונראה שלשני הטעמים האמורים באיסור ההפסקה, אם משום עוסק במצוה, ואם כדי שלא להפסיק בשבחו של מקום, שעת הצורך אינה נחשבת הפסקה, וכאשר יתבאר.

ב. בקריאת שמע יש לדייק במספר האותיות ודיבור באמצע מעכב הקריאה

מעיקר הדין, קריאת שמע צריכה כוונה בפסוק ראשון בלבד, ומכאן ואילך מצוותה אך ורק בקריאה. קריאה זו עליה להיות בתכלית הדקדוק ומבלי להחסיר אף מלה, וכמבואר בשו"ע (או"ח ס"א סעיף ג'): "בקריאת שמע יש רמ"ה תיבות, וכדי להשלים רמ"ח כנגד אבריו של אדם מסיים שליח ציבור 'ה' אלוקיכם אמת', וחוזר ואומר בקול רם 'ה' אלוקיכם אמת'. כן יש להקפיד אפילו על הבלעת אותיות דומות, וכפי שנפסק (שם סעיף כ'): "צריך ליתן ריווח בין תיבה שתחילתה כסוף תיבה שלפניה, כגון על לבבכם, ובכל נפשך ועוד". בטעם הצורך לדייק במספר המלים והאותיות, הביא שם במשנה ברורה סק"ו בשם מדרש הנעלם ש"התורה היא רפואה לגוף ולעצמות בעולם הזה ובעולם הבא, דאמר רבי נהוראי אמר רבי נחמיה בקריאת שמע רמ"ח תיבות כמנין איבריו של אדם, והקורא קריאת שמע כתיקונו, כל איבר ואיבר נוטל תיבה אחת ומתרפא בו". ועיין שם שביאר התיקון למתפלל ביחיד ואינו שומע מהש"ץ את שלוש המילים 'ה' אלוקיכם אמת', המשלימות לרמ"ח

ג. פסוקי דזמרה מדין הלל בכל יום, ויש לדייק באמירתם

מטעם זה, יש להבין גם את האיסור להפסיק בדיבור בפסוקי דזמרה. בטעם החיוב לומר פסוקי דזמרה בכל יום לפני התפילה, כתבו שהוא כדי לספר שבחו של מקום לפני התפילה. ובגמ' בברכות (ל"א.) נאמר: "אין עומדין להתפלל לא מתוך עצבות ולא מתוך שיחה וכו' אלא מתוך שמחה של מצוה". ופרש"י שם: "אלא מתוך שמחה, כגון תנחומים של תורה כגון סמוך ליציאת מצרים, או סמוך לתהילה לדוד שהוא של שבח ותנחומים כגון רצון יראיו יעשה שומר ה' את כל אוהביו". מכאן, שפסוקי דזמרה יש בהם שמחה של מצוה לפני התפילה. וכתב הבית יוסף (או"ח נ"ד) בשם הכל בו, בטעם האיסור להפסיק אחר ברוך שאמר, לפי שברוך שאמר נתקן עם התפילה להסדיר שבחו של מקום ואח"כ יתפלל, וכיון שכן הוא אינו בדין להפסיק בדיבור בין סידור השבח והתפילה, וכן כתב טעם זה באשכול (סי' ח').

הטעם שאומרים דוקא פסוקים אלו בשבחו של מקום, נזכר בגמ' (שבת קי"ח:): "אמר רבי יוסי, יהא חלקי מגומרי הלל בכל יום". והקשתה הגמ', הלא נאמר שהקורא הלל בכל יום הרי זה מחרף ומגדף. ותירצה: "כי קאמרינן בפסוקי דזמרה". ופרש"י שם: "שהם שני הילולים, הללו את ה' מן השמים, הללו אל בקדשו". ואם כי בגמ' משמע שאין חיוב לומר פסוקי דזמרה, שהרי ר' יוסי השתבח בעצמו שיהא חלקו עם האומרים, וכן נראה מלשון הרמב"ם (פ"ז מתפלה הי"ב) שכתב: "ושבחו חכמים למי שקורא זמירות מספר תהלים בכל יום ויום מתהלה לדוד עד סוף הספר". אולם עתה, כיון שתקנו חכמים ברכה על כך, חובה לאמרם. מיהו, אף שרש"י כתב שפסוקי דזמרה הם רק שני הילולים, "הללו את ה' מן השמים" ו"הללו אל בקדשו", בבית יוסף (סי' נ') הביא מה שכתב בשבלי הלקט בשם מסכת סופרים, שפסוקי דזמרה הם מתחילת תהילה לדוד עד סוף התהילים, וכן כתב הטור.

ואמנם, עיקר החיוב הוא לומר שבחו של מקום ולגמור ההלל להקב"ה, אך יסדו לומר דוקא מזמורים אלו מתהלה לדוד עד כל הנשמה תהלל

יה. וכתבו הפוסקים, שאין להוסיף על מזמורים אלו, כיון שתקנו ברכות על אמירתם תחילה וסוף. אולם הגאון היעב"ץ במור וקציעה כתב שיכול להוסיף עוד מזמורים ככל שירצה, לפי שיש בהם שבח והלל ואינם הפסק. וראייתו, שהרי הוסיפו את אמירת ויברך דוד ושירת הים. וכן כתב החיי אדם (נשמת אדם כלל כ' אות א'). אבל מדברי השו"ע (סימן ס"ח ס"ב) שפסק שאסור לומר קריאת שמע עם הציבור כשנמצא באמצע פסוקי דזמרה, משמע שאסור להוסיף על מזמורים אלו. אכן יש לחלק בין קריאת שמע שאינה הלל ושבח לשאר מזמורים. מכל מקום, הסכמת רוב הפוסקים שאין להוסיף מזמורים אחרים על המזמורים של פסוקי דזמרה. כן דנו הפוסקים, אם אדם שגמר פסוקי דזמרה ומחכה לציבור לאמירת ישתבח וקדיש, יכול לחזור ולומר את המזמורים פעם שניה, ופסקו שאין לחזור גם על פרקים אלו של פסוקי דזמרה. ועיין מה שכתב בזה בשו"ת יביע אומר (חלק ב' סי' ד'). וכן פסק מרן החיד"א במורה אצבע (סימן ג' אות ע"ד) והסביר: "שכל הפסוקים ופסוקי דזמרה נכון ומתוקן על פי הסוד ורזין עילאין ואין לשנות להוסיף או לכפול בהם".

לאור הדברים, כיון שעיקר פסוקי דזמרה הוא אמירת פרקים אלו שנתקנו כשבח לגמור בו את ההלל בכל יום, מסתבר שדין הוא באמירתם בקריאה, כקריאת שמע, ויש להקפיד על מספר התיבות שיש בהם רזין עילאין כפי שכתב הרב חיד"א. ולכן הפסק בדיבור בין הפרקים, ובודאי באמצע הפרק, מפסיק ומקלקל את שלמות המזמור בפרט, ואת שלמות פסוקי דזמרה בכלל. ומסתבר, שהאיסור הוא רק להפסיק בדיבור, שהדיבור הוא המקלקל את מתכונת המזמורים, אבל הפסקה במעשה או בשתיקה ממושכת איננה נחשבת הפסק.

אולם מצאנו שאסור להפסיק גם בשתיקה ללא דיבור בפסוקי דזמרה ובקריאת שמע, אע"פ שאין כאן דיבור המוסיף על מתכונת הקריאה. שאף שנפסק להלכה שמי שנמצא באמצע פסוקי דזמרה והציבור קוראים בתורה, יכול לשמוע קריאת התורה, וכן בקריאת שמע, יש מן האחרונים שכתבו שיעשה כן רק אם לא ימצא אחר כך מנין אחר ויפסיד קריאת התורה, וכן כתב ביביע אומר

(חלק ד' סי' ט'). ולשיטתם מבואר שאפי' שתיקה ללא דיבור אסורה. אמנם יש לדחות, שבשמיעת קריאת התורה לצאת ידי חובה, אע"פ שאינו מדבר

אלא שותק, כיון שבכך הוא יוצא ידי חובתו ושומע כעונה, נחשב אותו הפסק לדיבור המפסיק בפסוקי דזמרה. ואין מכאן ראיה לשאר שתיקה שתפסיק.

ילקוט יוסף אורח חיים נא:כג

מי שבירך על קפה או תה קודם ברוך שאמר, ולא סיים את שתיית הקפה או התה ורוצה להמשיך לשתות באמצע פסוקי דזמרה, לכתחלה אין להקל בזה, דיש לחוש גם במעשה בלבד [בלא דיבור] משום הפסק, אך במקום צורך גדול המיקל יש לו על מה שיסמוך, אחר שבדיעבד אין מעשה חשיב כהפסק.

ולא הפסיק בדיבור, לא יחזור לברך. וכמבואר כל זה בשו"ת יביע אומר חלק ה' סימן ד' אות ו'. (ומה שצויין בילקוט יוסף חלק א' עמוד לד: - הוא ט"ס, וצ"ל ח"ה). ולכאורה יש ללמוד מזה לנידון דידן דלכתחלה אין להפסיק לשתות התה או הקפה באמצע פסוקי דזמרה. אך יש לחלק, דהכא קיל טפי שהרי אינו עושה מעשה בין ברכה לקיום מצוה, ויש בזה רק משום היסח דעת. ואין ההפסק בפסוקי דזמרה חמיר כמו ההפסק בין תפילין של יד לתפילין של ראש. ומכל מקום נראה שאם אין צורך כל כך, ודאי דלא אריך למיעבד הכי, אבל במקום צורך יש לסמוך ולהקל. ומכל שכן לפי מה שכתב בשו"ת מקור חיים (חלק אורח חיים סימן ב'), שאם שואלים אותו דבר באמצע פסוקי דזמרה מותר לכתוב להם תשובתו. אלמא דמעשה לא חשיב כדיבור. וכן דעת מרן אאמו"ר שליט"א.

הנה אם מעשה חשיב הפסק או לא, הנה מדברי רש"י (עירובין נ א) משמע, דמעשה בין ברכה למצוה הוי הפסק. אך מדברי הסמ"ג וספר התרומה [הובאו דבריהם בבית יוסף סימן לד] משמע דאין מעשה חשיב כהפסק. ומרן בשלחן ערוך (שם) הביא דברי הסמ"ג והתרומה ודברי החולקים עליהם [דפליגי עלייהו מטעמא אחרינא], ומשמע דבדיעבד מיהא המעשה שמפסיק בין הברכה למצוה לא חשיב הפסק להצריך לחזור ולברך על זה, כיון דלא נפקא מפלוגתא. ובספר שדה הארץ החמיר בזה, אך בספר ברכת יוסף ידיד חלק ג' כתב, דמעשה לא חשיב הפסק. ועל כל פנים הדבר ברור שלכתחלה אסור להפסיק בין תפילין של יד לתפילין של ראש בשום מעשה, אפילו בלי דיבור. שעל כל פנים יש בזה היסח דעת, ובעינן הוי"ה אחת לתרווייהו. ומכל מקום בדיעבד אם עשה איזה מעשה

רבבות אפרים ח"ו סימן כט

דברי חכמים אורח חיים סימן כד (הרב שלום יצחק הלוי)

יום א' א' תמוז תש"ל

לכבוד השה"ט מר יצחק גרשי נ"ל

י.ג.

שאלותיו שאלת חכם קבלתי, והנני להשיבו מפני הכבוד אף כי במאוחר, יען כי היו עיני כואבות ולא יכולתי לכתוב אף כי לעיין בספר. ואתו הסליחה. שאלה ראשונה ענין שתיית קפה בבית הכנסת לפני תפלת שחרית או באמצע הזמירות ואפילו באמצע היוצר. שאלה זו סתומה והיא מתחלקת לשני סעיפים: (א) אם הכוונה שמברכין על השתייה לפני הזמירות ורק השתייה באמצע הזמירות. או (ב) שמפסיקים ומברכין על השתייה בתוך הזמירות וכ"ש באמצע היוצר.

כד. על הדין הראשון שמברכין לפני הזמירות ושותין בתוך הזמירות, דבר זה נראה שאין בו איסור מן הדין כיון שאין מפסיקין בברכת השתיה באמצע הזמירות, אם היה רצוי שלא לשתות כלל באמצע הזמירות וכ"ש באמצע היוצר משום יראה וכבוד כלפי שמיא. ומ"מ אין למחות למי ששותה באמצע הזמירות ומברך לפני הזמירות וכן אני זוכר שהיה מנהג כזה בצנעא ולא מיחו בידם. פרטי דינים אלה תמצא אותם מפורשים בא"ח סי' פ"ט סע"ג ובאה"ט סקי"א ומשנ"ב סעק"ב וערוך השלחן סעק"ד בדין שתיה לפני התפלה שהקילו בזמן הזה מפני חולשת הלב ע"ש.

(ב) אך בענין לברך על השתיה באמצע הזמירות וכ"ש באמצע היוצר, דבר זה אסור מדין הפסק והכי איתא בהרי"ף פ' אין עומדין (גמ' ברכות, וז"ל: ותקינו רבנן למימר ברכה מקמייהו (דזמירות) וברכה מבתרייהו ומאי ניהו ברוך שאמר וישתבח. הילכך מיבעי ליה לאיניש דלא לאשתעוויי מכי מתחיל בברוך שאמר עד דמסיים ליה לשמנה עשרה. וכ"כ הרא"ש שם סי' ה' וכ"כ הטור א"ח סי' נ"א. וז"ל הש"ע שם סע"ד צריך לזוהר מלהפסיק בדבור משיתחיל ברוך שאמר עד סוף י"ח. וכתב עץ חיים (תכלאל ח"א עמ' ט): בשם הרב"י וז"ל: ואפילו לדבר מצוה אין להפסיק בין ב"ש לישתבח. וכת' הפר"ח וראוי לגעור בו במי שמפסיק ביניהם ומי שבידו למחות ואינו מוחה עתיד ליתן את הדין. ע"כ. מהכא משמע מדקאמר ואפילו לדבר מצוה אין מפסיקין מכ"ש לדבר הרשות כגון לברך על השתיה דאין מפסיקין.

ויצבור יוסף (הרב יוסף בר שלום) חלק ב סימן יז

סימן יז

אם מותר לשתות קפה או תה באמצע התפילה

התפילה כל זמן שלא גמר תפילתו עדיין איסור זה קיים, ואף את"ל שבאמצע התפילה שכבר התפלל קצת אינו נקרא שותה לפני התפילה עדיין יש לדון דזה מחסר כוונתו התפילה, ולפעמים אולי השתיה באמת תוסיף לכוונתו אבל אין זה כבוד התפילה, וכדו', וכן מדין כבוד התפילה, ואף אם מותר מדין כבוד וכו'. וגם אם לא היו הפסק בזה כששותה באמצע התפילה.

שאלה. האם מותר לשתות קפה או תה באמצע התפילה, אחרי שאמרו הציבור ברוך שאמר, וכן באמצע יוצר, או אחר העמידה.

תשובה. הנה בשאלה זו יש לדון מצד כמה פנים, אם בכלל מותר לשתות שתיה זו אפילו קודם התפילה וא"כ באמצע

ונפן אל ראשון ראשון. במסכת ברכות (דף י ע"ב) אר"י בר"ר חנינא וכו' מאי דכתיב "לא תאכלו על הדם", לא תאכלו קודם שתתפללו על דמכם, א"ר יצחק וכו' כל האוכל ושותה ואח"כ מתפלל עליו הכתוב אומר "ואותי השלכת אחרי גויך" אל תקרא גויך אלא גאיך. אמר הקב"ה לאחר שנתגאה זה קיבל עליו מלכות שמים. וכתב הרא"ש (שם פסקא י בד"ה אמר ר"י בר חנינא) ומצאתי כתוב בשם ר"י ז"ל שאם התחיל לאכול קודם שעלה עמוד השחר כיון שעלה עמוד השחר פוסק, אע"ג דאמרינן (שבת דף ט ע"ב) בתפילת מנחה אם התחילו אין מפסיקין, שאני ^{ההוא} הכא דאסמכוה אקרא ואיכא לאו "דלא תאכלו על הדם". ואבי העזרי ז"ל כתב, דמותר לשתות מים בבקר קודם תפילה דלא שייך במים גאווה. וכתב המהרי"א והביאו המעדני יו"ט (שם ס"ק ג) דמשו"ה שינו רבותינו את הפסוק ואמרו "אל תקרי גויך אלא גאיך", מפני שאם היו לומדים את הפסוק כמו שהוא כתוב ממש בלא הדרשה היה אסור לשתות גם מים שהרי לצורך הגוף הוא ונקרא גויך. והשתא דדרשינן וקרינן גאיך במקום גויך שפיר אפשר לומר דמים שרי כיון שאין במים גאווה. וכתב הב"י דכיון שאינו אלא אסמכתא לכך יכול לשנות הפסוק.

וכתב שם בדברי חמודות (אות סא סב) שמותר לשתות מים בבקר בין בחול בין בשבת ויו"ט שאין הקידוש אסור כיון שעדיין לא הגיע זמנו. והטור כתב שאכיו ז"ל עשה כן. וכתב מהרי"א שכן מותר לאכול ולשתות אוכלין ומשקין לרפואה, דכיון דלרפואה הוא דאכיל

ושתי להו ליכא משום גאווה. ועי' בהרשב"א שכתב שאם התחיל לאכול קודם עמוה"ש, אינו חייב להפסיק אם עלה השחר, וע"ע תוס' (שם בד"ה גדול הקורא ק"ש בעונתה) וכו'. וע"ע משנ"ב (סי' פט סע"ק כב), ועי' שו"ת באר שרים ח"ג (סי' לא אות ה). וע"ע שו"ת אזנים לתורה (סי' ד), וע"ע שו"ת ברכות שמים חאור"ח (סי' לח אות א ועע"ש סי' לט), וע"ע שו"ת רבבות אפרים ח"א (סי' סב).

ולפי הדברים הנזכרים נראה שאף שישי איסור לאכול לפני התפילה, מ"מ שתיית מים בעלמא שרי אפילו לכל אדם, ולחולה וכדו' אף אכילה אם היא לרפואה שרי. וכן פסק הרמב"ם בהלכות תפילה (פרק ה הלכה ב) הצמא והרעב הרי הן בכלל חולים וע"כ אם יש בו יכולת לכיון את דעתו יתפלל, ואם לאו אל יתפלל עד שיאכל וישתה. ובדברי חמודות הנ"ל כתב בשם רמ"י ז"ל שהוסיף הצמא והרעב "הרבה" והרב דברי חמודות העיר שהוא ללא צורך, שכבר נכלל במש"כ באם יש לו יכולת לכיון או לא, והוא מחמת שצמא הרבה אינו יכול לכיון וכו'.

וע"ע בשו"ת הרדב"ז ח"ד (סי' רלח) שכתב וז"ל, דע שאם אינו חולה אסור לשתות מים עם סוכר ואין לך גאווה גדולה מזו אבל אם שותה אותו לרפואה אין כאן גאווה ומותר, וע"ע שו"ת חת"ס (יו"ד סי' ז), וע"ע בשו"ת מים חיים (סי' פד) שכתב שקפה לחוד אפי' בלי חלב אסור לשתות מצד הדין, והטעם מפני שהסוכר מסעד סעיד וע"י שתיה עם סוכר מראה בזה שגופו חביב עליו לסעדו ולהברותו יותר מעול מלכות

שמים, אך נתפשט המנהג ברוב העולם לשתותו עם סוכר מפני שעיקר שתייתו קודם תפילה כדי לכוון יותר בתפילה ולכן אין בזה גאוה וכו'.

וכבר פסק מרן בשו"ע דין זה (סי' פט סעי' ג) שאסור להתעסק בצרכיו וכו' עד שיתפלל, ולא לאכול ולא לשתות אבל מים מותר לשתות קודם תפילה בין בחול ובין בשבת. וכתב המשנ"ב (שם ס"ק כב) דלא שייך בהו גאוה וכו', ודווקא בלא סוכר וכו' אבל עם סוכר אסור וכ"ש משקה מסחימת תפוזים וכדו' וכן שכר שקורין בירה ודאי אסור. ותה וקפה מותר לשתותו קודם התפילה כדי שיוכל לכוין דעתו ולהתפלל ובפרט במקומות שרגילים בהם ואין מתיישב הדעת בלתם, וכ"ז בלי סוכר, ובלי חלב, והעולם נוהגים להקל לשתות עם סוכר וכו'.

וכתב מרן שם (בסעי' ד) הצמא והרעב הרי הם בכלל חולים, ולכן אם יש בו יכולת לכוין דעתו יתפלל, ואם לאו אם רצה אל יתפלל עד שיאכל וישתה, ועי' במשנ"ב (שם ס"ק כה כו) שכתב הרעב, היינו שרעב הרבה וממה שכתב מרן שאם רצה אל יתפלל עד שיאכל וישתה, משמע שאף שהוא צמא אינו מחוייב לשתות בדוקא מדקאמר אם רצה, הגם שע"י זה לא יוכל לכוין כראוי, והמעם משום שעכשיו בזמן הזה בלאה"כ אין מכוונים כ"כ, ומ"מ אם הוא צריך ורוצה לאכול ולשתות קודם כדי שיכוין מותר. ועי' בכפה"ח להגר"י סופר (שם אות מל) שכתב בשם אחרונים דאף לדין חולה אסור להתפלל בלא אכילה ושתייה וכו' ואפי' הוצרך לאכילה ושתייה קבע צריך לאכול ולשתות בקבע. ומיהו לנידו"ד הנה רואים שגם מרן התיר שתיית המים

בלי הגבלה שאין בזה משום גאוה, אבל אכילה כשהוא בריא אסור אלא א"כ מאכלים וצרכים שהם לרפואה וכדו', וכתב המשנ"ב שם דמ"מ יקדים קודם השתייה הכרכות וסדר הקרבנות וק"ש.

ועי' בספר פקודת אלעזר להגאון ר' רפאל אלעזר הלוי בן טובו (סי' פט אות ג) שהאריך בדין שתייה לפני התפילה ובתחילה הביא בשם מנחת אהרן שיש מקום להתיר לשתות קפה אבל בלי סוכר וכו' ושוב כתב אך לבי אומר לי דעד כאן לא אסרו שתיית קפה עם סוכר אלא לשתותה אותו להתענג אך למי ששותה הקפה לפי שא"א לו להיות ניעור ועי"ז מכיון בתפילתו שרי, והגע בעצמך אם שתה רפואות שהם מרים שמוכרח לערב בהם סוכר לבטל מעם מרירותו האם יעלה על הדעת לאסור וכו'. ומיהו במסקנתו כתב שיש להחמיר אף בלי סוכר, ולאדם שצריך לשתות ישתדל לשתות קודם עלות השחר כיון שאינו צריך לו כ"כ. ומיהו עי' להרב החיד"א בכרכ"י (סי' פט סעי' ג) שהביא בשם הרמ"ז (סי' נט) שנטה קו להתיר לשתות קפה, אבל איהו לא ס"ל כוותיה.

וכל זה לא מדובר באכילה או שתייה בבית הכנסת, אלא בביתו של אדם עוד בטרם הלך להתפלל שלא לשתות קודם התפילה. ועי' בשו"ת (סי' רעד) שהביא שאם הוא שותה אפי' מים בבית הכנסת יש בזה איסור וכדאיתא בפרק בני העיר וכו', ומיהו לת"ח מותר כדי שיהיה להם יישוב הדעת. וע"כ אפשר שגם אותם שנוהגים לשתות לפני התפילה בבית הכנסת קפה או תה כדי ליישב את דעתם בזה שרי.

ודבר חידוש ראיתי בפסקי תשובה (סי' רסא) שכתב שמותר לשתות יין שרף קודם התפילה, ומעמו דמה שאסור היינו יין דאיתא בפרק ערכי פסחים דפורתא מסעד סעיד ע"כ אסור לשתות קודם התפילה משום "זאותי השלכת אחרי גויך", משא"כ יי"ש שאינו סועד מותר לשתות קודם התפילה לצורך קצת. ולכאורה דווקא ביי"ש ישנה הבעיא של גאווה, שע"י שתיית יי"ש מתגאה לכו וגם משכש הכוונה בדרך כלל, ודרך שתיית היי"ש היא לתענוג וכדו' ולא לצורך יישוב הדעת. ובפרט למש"כ המשנ"ב לעיל שאף בירה יש לאסור בשתיה ^{16.07.2018} ודאי שיש לאסור ערק או ויסקי או קוניאק. ואין לומר ששתיית בירה מחזק וע"כ אסור אבל שכר אין בו כדי להבריא ולכן אינו גאוה ומותר, זה אינו, דיי"ש גריע שיש בו שתיים רעות משכר ומזין. ושור"ר בשו"ת לב חיים ח"א (סי' סט) שכתב בשם הרב נו"ש ששמע מחד צורבא דרכנן שהותר לשתות מים שרופים שעשויים מתאנים (עראק) לפני התפילה משום שזה אינו מוסיף דם, ודחאו הרב לגמרי, ועוד הוסיף וכתב "לענ"ד דאין לך מוסיף ונותן כח לדם כמו השכר הזה שהוא חם ביותר ומחמם לדם והוא אסור יותר מהבירה שאסר הרב ברכי יוסף וכו'". ועי"ש. ומיהו אם שותים כן לרפואה י"ל דשרי.

וע"ע שו"ת מהר"ח אור זרוע (סי' נו) שנשאל על לעיסת בשמים בשבת לבסומי קלא וכו'. והשיב, ועל לעיסת בשמים בשבת לבסומי קלא הואיל ואין שם מכה ואינו חושש בגרונו ששמן זית רפואתו דמי להא דתניא בתוספתא

אין לועסין איצטבא בשבת, אימתי, בזמן שמתכוין לרפואה ואם מפני ריח הפה הר"ז מותר, אף אנו נאמר גם בנידו"ד דאף שלא מתכוין לרפואה וכדו' מ"מ אם מטרתו לכוין בתפילתו או להנעים קולו יש לו על מי לסמוך. ואף ששם לא מדובר לפני התפילה אלא בכל שבת משום רפואה, מ"מ נילף מינה שאף אם לא מתכוין לרפואה רק לבסומי קלא שרי, ומ"מ לגמוע ביצה לפני התפילה לבסומי קלא יש להימנע. ועי' בדברינו לקמן.

ועי' בכף החיים (שם ס"ק ל) שכתב, שמשמע מלשון הזוהר דאינו אסור אלא אכילה או דבר שסועד את הלב כגון חלב וכדו', אבל מים וכיוצ"ב דבר שאינו סועד את הלב ואין גאוה, כמו קפה ותה שאין שותים אותם אלא כדי ליישב את הדעת שרי. וכתב המחזיק ברכה (שם אות ג) מיהו אף לדעת המחמירין שלא לשתות מים לפני התפילה אם היה צמא הרבה, יותר טוב ^{אין תיבת} שתה מים משיצטער בתפילתו, ועי"ז יגרע מכוונת התפילה. וע"ע בשו"ת אור לציון הנדמ"ח ח"ב (פרק ז הלכה ז) שכתב להתיר תה או קפה עם סכרין (סוכרזית) מכיון שהסוכרזית אינו מזין, אבל עם סוכר יש להימנע מלשתות, וה"ה שאין ליתן חלב בקפה, וכן אין לחזנים לגמוע ביצה חיה קודם התפילה לבסומי קלא, עי"ש. ושם בהערות כתב שיש להיזהר בזה כיון שלהרמב"ם איסור אכילה קודם התפילה היא מדאורייתא, וע"ע פרי חדש (שם אות ג), עי"ש.

וע"ע ברכי יוסף (שם אות א) שכתב בשם הר"ם זכות דס"ל דמאי דשרי שתיה היינו דווקא בלי סוכר, אבל עם סוכר אין לך

דבנתינת סוכר בתוך התה, או לאכול מעט מיני תרגימא בעת השתייה כדי שלא לשתות תה וקפה אליבא רקניא אין שום צד להקל בזה קודם התפילה, אם לא מי שיש לו חלישות הלב והוא צריך לרפואה. וע"ע ילקוט יוסף ח"א (עמוד קמו) הנ"ל. וע"ע בספר דרך חיים הלכות תפילה.

אם כן צידדנו להראות פנים שאדם שרגיל לשתות תה או קפה לפני התפילה יש לו על מי לסמוך, ויש מקום להתיר בזמנינו לשתות גם עם סוכר וכנ"ל. ומעתה נפן לדון אם מותר לשתות גם בתוך התפילה.

הנה מאחר שכתבו המשנ"ב והיבי"א שאם שותה לפני התפילה יקדים לומר פרשת העקידה וקרבנות כדי שלא יהיה בכלל מה שאמרו "ואותי השלכת אחרי גויך" שהשליך מאחרי גבו ח"ו את רצון הבורא, ע"כ מתחיל קצת בתחילת התפילה פרשת עקידה וכו', משמע דמכאן ואילך כבר נקרא שהתפלל, וממילא בכל החלק הראשון של התפילה, דהיינו מהפתיחה (ותתפלל חנה) עד ברוך שאמר אין קפידא אם שותה בינתיים, מצד שתיה לפני התפילה.

אבל יש לעיין מה הדין לאחר ברוך שאמר שאז אסור לדבר, אם גם בברכה ושתיה יש לאסור. והנה כתב הבי"י (סי' פט), וכן הוא בשו"ע שם (סעי' ג) בשם הרשב"א, אסור לאדם להתעסק בצרכיו וכו' ולא לאכול ולא לשתות קודם שיתפלל, כדי שלא יפנה לבו לשום דבר עד שיתפלל. ושם (בסעיף ב) כתב, אסור להתעכב בדברים אחרים עד שיתפלל וכו'. נמצא שאף שהתירו לשתות תה לפני התפילה מ"מ בתוך

גאווה גדולה מזו, ומ"מ הברכ"י עצמו צידד להקל אף עם סוכר שאל"כ אינו ראוי לשתיה שהרי הוא מר, (ובודאי למי שרגיל לשתות עם סוכר קשה לשתותו בלי סוכר), וכן לא ישתו אותו במסיבת חברים וכדו' ע"כ. ואפי' עם קצת חלב כתבו להתיר, עיין בס' תפילה כהלכתה הנו' (פ"ו סעי' יג ובהערות שם ס"ק כו) בשם הגאון רבי יוסף שלום אלישיב שליט"א שהורה לו להתיר, וטעמו שאין בתוספת חלב בזמנינו משום גאווה. וע"ע אז נדברו חי"ב (סי' כז). וע"ע שו"ת יבי"א ח"ד (סי' יא) שכתב שלאדם חלש מותר. ומ"מ ראוי שיקדים לומר לפני שתייתו את ברכות השחר ופרשת העקידה וסדר הקרבנות, ע"כ. וע"ע ילקוט יוסף ח"א הלכות תפילה (הלכה יב ובהערות שם)

ועי' בכף החיים להגר"ח פלאגי (סימן יא אות ד) שכתב הוי משכימי בבקר לשתות קודם תפילה קייאנאר (משקה חם) או ג'אי שקורין תה או סאליף (סחלב), ואין צורך לומר חלב וחושאב ובירה וכיוצא משאר משקין כמו גיקולאטי (שוקו חם) וכדומה, ובקושי התירו קאבי (קפה) עם סוכר בשביל הבדיקה לטהר גופו עכ"ל. וע"ע שו"ת לב חיים להגר"ח פלאגי ח"א (סי' סט) שכתב באריכות שדעת הזוהר להמחמיר בנידון השתייה בתנאים האסורים. ומ"מ מסיק דהמחמיר בכל זה תע"ב, אבל לענין הקפה יש להתיר עם סוכר למי שהוא חלוש המזוג וכדו'. וע"ע שם בהשמטות (מסמכי לב סי' סט). אם כן גם דעת הגאון ר"ח פלאגי להתיר בקושי קפה כשהוא עם סוכר. וכן משמע מדברי המשנ"ב (שם ס"ק נב) שכתב, היוצא מדברינו

הכוס שלא ישפך ואין לחוש. ועוד יש לחלק שדוקא בתפילת שמונה עשרה כתב מרן הלכה זו שלא יחזיק בידו מעות שמא יתפזרו או ככר לחם שמא יפול מידו ויטנף, משום חומרתה, והוא כעומד לפני המלך ממש. אבל בשאר התפילה שרי לאחוז בידו קערה או סכין. וע"כ גם בנידו"ד כוס תה אפשר דשרי.

אבל עדיין יש לדון מדין עצם ההפסק בתפילה. שהגם שההפסק כאן הוא במעשה בלי דיבור, דהיינו השתיה, מ"מ ישנם פוסקים דלדידהו נחשב גם מעשה להפסק. ועי' למרן בשו"ע אור"ח (סי' לד סעי' ב) שכתב ירא שמים יצא יד"ח שתי זוגות תפילין רש"י ור"ת וכו', ואם אינו יודע לכיין המקום ולהניח שניהם יחד יניח של רש"י יד וראש ויניח האחרים על סמך ברכה ראשונה, וכתב המשנ"ב שם (ס"ק יב) ואע"פ שמפסיק ביניהם בהנחת התפילין של רש"י בזוג הראשון וכו' אפ"ה שפיר דמי, ומ"מ צריך להקפיד שלא יהיה הפסק בין תפילין ש"י לתפילין ש"ר אפי' רק במעשה.

יוצא לדינא דלכתחילה בוודאי יש להקפיד מלגרום הפסק אפי' במעשה. וראה עוד בספר יד אהרן אלפנדרי שם. ובספר חסד לאלפים (שם סעי' ח), ובבאר היטב (שם סעי' ק א). ומיהו אם הוא דבר הכרחי יש לסמוך ע"ד המקילין, עיין מש"כ בשו"ת ישמח לב להגאון רבי שמעון חיררי שליט"א (סי' יז). וע"ע בשו"ת שאילת יעב"ץ ח"א (סי' מ'), ובשו"ת מהרש"ם ח"א (סי' א, דעת תורה אות מג). וע"ע שו"ת רבבות אפרים ח"ו (סי' כט). וע"ע שו"ת אז נדברו חלק יא (סי' מז ועי' עוד שם ח"ב סי' כז).

התפילה כל דבר שיכול לעכב ולבלבל את התפילה צריך להמנע ממנו. וה"ה שתייה בתוך התפילה שמסתבר שהיא מפריעה למתפללים שרואים שהוא שותה כשתפילין לראשו. וגם הוא עצמו נטרד בכך, א"כ הכא נמי מתעסק בדברים שעלולים לבטל את כוונתו. ועוד נראה, דכיון שהטעם שחז"ל אסרו לשתות לפני התפילה הוא משום לאחר שהתגאה זה בא להתפלל, הרי שהשתיה לפני התפילה גאוה, א"כ כ"ש כששותה באמצע יוצר או ק"ש אין לך גאוה גדולה מזו. וא"כ יש למנוע שתיות כאלה.

ועי' בשו"ע (סי' צו סעי' א) שכתב מרן, כשהוא מתפלל (תפילת י"ח) לא יאחוז בידו תפילין וכו' ומעות שלא יפלו ויטרד ותתבטל כוונתו, וכתב במשנ"ב שם (ס"ק א) דה"ה בשעת ק"ש ופסוקי דזמרה. חזינן הכא שיש לאסור לשתות באמצע ברכות ק"ש ותפילה מדין שמא ישפך התה וכו' ותתבטל כוונתו, כמ"ש מרן הטעם בקערה מלאה וסכין וכו' שאסור שמא תתבטל כוונתו. (אמנם לפ"ז בדיעבד אם עשה כן ושתה אין צריך לחזור על תפילתו, שאפי' בתפילת שמונה עשרה יצא כשהחזיק קערה מלאה).

איברא שיש לחלק, דהטעם שאמרו שיתבטל מכוונתו כשמחזיק מעות וכדומה, היינו כשהוא מחזיק במעות בעודו בתוך תפילת י"ח וא"כ אין יכול לכוון בתפילה בשעה זו כי הוא חושש שמא יפלו, אולם כאן כשבא לשתות ודאי שלא ימשיך באותו הזמן להתפלל, ואח"כ יתפלל בנחת ולא ימשיך כל התפילה לשתות, וא"כ בשעה שהוא שותה הוא יודע לשמור על

משעה מוקדמת לפני עלוה"ש כדי לומר סליחות או תחינות וכיוצ"ב, והביאו להם קפה לפני התפילה, והוא התחיל לשתות ועדיין כוס הקפה חם וכיון שהתחילו התפילה לומר "אלקינו ואלקי אבותינו" הוא אינו חפץ להפסיד, אפשר לו להתחיל איתם את התפילה, וכשיעבור איזה זמן ויתקרר הקפה ימשיך לשתות, ויעשה כן טרם הגיעו לברוך שאמר. אבל לא ישתה בפסוקי דזמרה והלאה משום כבוד התפילה, אלא א"כ הוא אנוס הרבה מחמת חלישותו ולא יכול להמתין עד גמר התפילה, אז ילך למקום צנוע וישתה בצנעה.

וברור שלגבי אכילה יש לאסור ולהחמיר ביותר בשעת התפילה, שהרי אף לפני התפילה צריך לאסור אלא א"כ חולה וכו'. ואף איסור נוסף יש באכילה שאסור לאכול בבית כנסת רק לת"ח שתורתם אומנותם. ובפרט בזמן שכולם מתפללים הא כיצד יפרוש זה לאכול והרי זה גאווה גדול. ואפילו לענין שתיה צריך להקפיד שלא יהיה זה בתוך התפילה, ובפרט לסוברים שקפה עם סוכר הו"ל דרך גאות.

ולכן נראה שיש למנוע השתיה בבית הכנסת בשעת התפילה, משום כבוד התפילה, ומשום ביטול הכוונה. רק אם היו בביהכני"ס

סימן יח

בענין תפילה כנגד ראי, ומה יעשה כשנקלע לזה.

גם בשאר התפילה כגון פיוס קטורת ואשרי וכדו'.

תשובה. במסכת ברכות (דף ה ע"ב) אמר רבי יהודה אמר רב וכו', מנין למתפלל שלא יהא דבר חוצץ בינו לבין הקיר שנאמר ויסב חזקיהו פניו אל הקיר ויתפלל. ע"כ. והטעם הוא משום שאם הוא כלפי הקיר אז הוא יכול לכונן בתפילתו. ונשאל הרמב"ם ז"ל בשו"ת פאר הדור (סי' פד) מהו הדבר שנקרא חוצץ בינו לבין הקיר ולמה מנעוהו, ואם בכלל איסור זה שייכים גם אותם צורות שאינן בולטות שתולין אותן על כותלי הבית. והשיב, שהטעם שצריך

שאלה. נקלעתי באולם שמחות בבתי ים לברית מילה, וכשעמד הקהל להתפלל מנחה כלפי קיר המזרח ראיתי שכל אותו הקיר היה מכוסה במראות, וגם חלקים רבים משאר הרוחות, ולא רציתי להתפלל שם מפני שראיתי את עצמי במראה בכירור, והנה אמרו לי שמותר אם סוגרים את העינים, האם זה נכון. גם עוד רצוני לשאול, אם רק לגבי תפילת שמונה עשרה יש להקפיד שלא להתפלל כנגד המראה, או

חלק אורח חיים

סימן א

שולחן ערוך

בדין שתיית תה או קפה בתוך פסוקי דזמרה, אחר "ברוך שאמר"

בדבר אדם שבירך על קפה או תה לפני ברוך שאמר, וממשיך בשתייתו אחר ברוך שאמר. מה הדין?

א בפסחים (דף קמ"ט), דהיכי מתקנו רבנן ד' כוסות מילתא דאתי בה לידי סכנה, דהא תניא לא יאכל אדם תרי ולא ישתה תרי. אמר רב נחמן ליל שימורים הוא, לילה המשומר מן המזיקים וכו'. רבינא אמר כל אחד ואחד מצוה בפני עצמו הוא.

וכתב הר"ף ז"ל (כד. ברי"ף) דאמרי ראב"א דהואיל וכל או"א מצוה בפני עצמו הוא, מברכינן בורא פרי הגפן אבל כסא וכסא. ומסייע להאי סברא מהא דתנן בחולין (פ"ו): שחט מאה חיות כיסוי אחד לכולן, שחט מאה עופות כיסוי אחד לכולן. רבי יהודה אומר שחט חיה יכסה ואח"כ ישחוט בן עוף. ואמרינן התם, דמודה רבי יהודה לענין ברכה, שאינו מברך אחר הכיסוי על השחיטה ולא על הכיסוי, ואין השחיטה שבינתים הפסק לכיסוי. (ויכסה שנית על סמך הברכה הראשונה שבירך כשכיסה דם החיות). ואמרינן בגמ' דה"ט שאין השחיטה הפסק, משום דאפשר דשחט בחדא ידא ומכסי בחדא ידא, ואינו דומה לאמר הב לן ונברך שאסורים לשתות כיון דלא אפשר למשתי ולברוכי ברכת המזון בהדי הדדי, ע"כ הו"א הפסקה וצריך אחר ברה"מ לברך בופה"ג. וה"נ גבי ד' כוסות, כיון דלא אפשר למיקרי [הגדה] ומשתי בהדי הדדי צריך לחזור ולברך בתר דגמר הגדה ובתר דגמר הלילא בופה"ג. וסברא מעליא היא. והכין מיבעי למיעבד. עכ"ל הר"ף.

והקשה ע"ז בעל המאור, דהכא לא דמי לא להייה דכיסוי ולא להב ונברך, דהתם ברה"מ סילוק אכילה היא, ואמטו להכי הוה הפסקה, כיון דלא אפשר למשתי וברוכי בהדי הדדי, וכיסוי הדם נמי סילוק הוא לשחיטה

שקדמתו, ומש"ה ס"ד לשווייה הפסקה אי לא משום דאפשר דשחט בחדא ידא ומכסי בחדא ידא, אבל קריאת ההגדה מנין לנו שהיא סילוק והרי שולחן ערוך בסעודתו לפניו, ואין זה נראה סילוק. ומש"כ הרב דלא אפשר למקרי ולמשתי בהדי הדדי, אם רצה לשתות בתוך ההגדה הרשות בידו בין הכוסות הללו אם רצה לשתות ישתה, ואין הפרש בין שותה לפני ההגדה לשותה בתוך ההגדה, ואין לנו למחות בידו אם בא לשתות בתוך ההגדה. וזו הסברא שעלתה ע"ד הרב ז"ל שהזיקתו לכתוב בתחילת הפרק פורס מפה ומקדש וחזור ומברך המוציא וגומר סעודתו, משום דקידוש הוי הפסק, ואנו כבר בררנו דלקבעיה הדר, ולא צריך לברוכי המוציא, דקידוש לא הוי הפסק, דאין מעון ברכה אלא בדבר שמסלק בו ידיו ממה שעשה, כגון ברה"מ וכיסוי הדם למה דס"ד מעיקרא, ודכותה חברים שהיו מסובין ועקרו רגליהם לצאת ולא הניחו זקן או חולה שהן מעונים ברכה וכו', אבל הגדה אינה מפסקת. ומצאתי בהלכות הר"י גיאות וכו' שאין מברך בופה"ג אלא על כוס הקידוש וכוס ברה"מ. ואני קורא עליו שפתים ישק מד"ג. (עכ"ד בעה"מ במקצת שניו לשון).

ב והרמב"ן כתב דיש להקשות ע"ד הר"ף עוד יותר, שהרי חברים שעקרו והניחו זקן וכו', אעפ"י שיצאו לתפילה והרי תפילה ועניית קדיש ומיכל ומישתי בהדי הדדי לא אפשר, אעפ"י אינו חוזר ומברך שנית. ותירץ הרמב"ן ז"ל שהפרש גדול יש בין הפסקת רשות להפסקת חובה, שמי שקבע סעודתו וכו' אם רצה שלא לצאת לביהכ"ס אינו יוצא, שאין הדבר קבוע עליו חובה בתוך הסעודה, ע"כ אין כאן הפסק אלא שינוי מקום, אבל ד' כוסות הדבר קבוע עליו חובה לאחר שבירך על הראשון שיפסיק מלשתות ויתחיל במצוה אחרת, הלכך משעה שנאסרה עליו השתיה הוי הפסק וצריך לחזור לברך, שזה ודאי דומה לכיסוי הדם שאין בו עקירת דעת אחרת אלא שמצוה להפסיק בכיסוי ונאסר עליו שחיטה עד שיכסה, אלא שמצאו לה היתר ממק"א דאפשר דשחט בחדא ידא ומכסי בחדא ידא, וכיון דאפשר, אעפ"י שהפסיק מדעת עצמו וכיסה בשנים ואח"כ שחט אינו צריך לחזור ולברך.

בזה חובה, אלא איתרמי הכי. אבל לבעה"מ דתלי בסילוק כמו ברה"מ, מדוע תפילה לא חשיבא סילוק.

אך לאחר העיון נראה דלק"מ דבעה"מ הסביר הענין דסילוק נקרא רק באופן שהוא סילוק גמור, דומיא דברכת המזון שהיא בודאי סילוק גמור לכל אותה סעודה, לפי שאין מברכין ברה"מ אלא כאשר מסתלקין לגמרי מן האכילה, וכן כיסוי הרם, אי לאו דאפשר למישחט וכיסוי בהרדי (דזה מונע הסילוק), אבל תפילה באמצע אכילה שאדם עשוי לבוא לידי זה והסעודה עדיין לפניו, הרי שהתפילה אינה סילוק, וע"כ אינו חוזר ומברך, אעפ"י שא"א להתפלל ולאכול בהרדי.

ולפי"ז בני"ד שכוס השתיה לפניו, ודעתו להמשיך לשתות, אעפ"י שהוא ממשיך בתפילתו ואומר ברוך שאמר, לכאורה יהיה רשאי להמשיך בשתיה לפי שאין זה סילוק גמור והוי דומיא דסעודתו לפניו דאעפ"י שהלך להתפלל והתפלל לא חשיב סילוק.

ויש לחלק בין סעודה ממש לבין שתית עראי, שלכאורה בודאי כאשר מברך ברוך שאמר הוי סילוק גמור לשתיה, ואפילו כשהכוס עודנו לפניו. ודוק.

ה) והנה במה שנתבאר מדברי הרמב"ן דכמו שאסור לדבר בתוך ההלל כמו"כ אסור לשתות באמצע קריאתו, אעפ"י שלמעשה אינו מפסיק בדיבור אלא במעשה השתיה, כתבו ללמוד מזה דלהרמב"ן הפסק במעשה בין הברכה לעשיית המצוה או ההנאה חשיב הפסק, אעפ"י שאינו מפסיק בדיבור. (כ"כ בספר ברכת ה' להגר"מ לוי זצ"ל ללמוד כן).

ולכאורה יש לדחות זאת, דאפשר שלא דיבר הרמב"ן אלא בכגון זה שמפסיק במעשה שתיה שהיא בפה כמו ההלל או הברכה שהן בפה, על כן חשיב שפיר הפסק, שבמקום שימלא פיו תהלת ה' הוא ממלאו בשתיה, אך מעשה אחר שאינו תלוי בפה אפשר דגם להרמב"ן אינו נחשב להפסק.

ועכ"פ לנדוננו הואיל ולמדנו מדברי הרמב"ן שבמקום שאסור בשיחה ה"ה שאסור בשתיה, ואולי הוא מכ"ש דהפסק דשתיה חמירא מדיבור, יוצא אפוא שאסור לשתות אחר ברכת ברוך שאמר, כמו שאסורה השיחה שם.

ואפשר עוד, דאפילו לדעת בעה"מ והרא"ש דלא חשיב ההגדה הפסק, היינו לענין שאין צריך לחזור ולברך, אך

ועל מה שכתב בעה"מ שאם רצה לשתות בתוך ההגדה הרשות בידו, כדתנן בין הכוסות הללו אם רצה לשתות שותה. כתב הרמב"ן: ח"ו שלא התירו אלא בין כוס לכוס, אבל משמזגו לו כוס שני והתחיל במצוותו לשאול עליו ולדרוש, אינו רשאי להפסיק בשתיה וכו', ואפילו כשתמצי לומר דרשאי הוא לשתות בתוך ההגדה, בתוך ההלל אינו רשאי להפסיק בדאיתא בברכות וכו'. יעו"ש שהאריך.

ג) והנה מש"כ הרמב"ן שבתוך ההלל אינו רשאי להפסיק בדאיתא בברכות, כוונתו על הא דאיתא שם (דף יד.), תניא ימים שהיחיד יאמר בהן את ההלל, בין פרק לפרק פוסק, באמצע הפרק אינו פוסק. ופשיט"ל להרמב"ן דכמו שאינו פוסק לדיבור כמו"כ אינו פוסק לשתיה בתוך ההלל. ושאעפ"י שבירך על כוס ראשון וא"צ לברך עתה על שתית הרשות שבין כוס לכוס, אעפ"י כאסור לשתות בתוך ההלל, כמו שאסור בשיחה. והואיל ואיכא זמן האסור בשתיה הרי דחשיב הפסק, ועל כן צריך לברך על כוס שני.

ולפי"ז ה"ה לנ"ד דהואיל ובירך ברוך שאמר, וקיי"ל דאסור לשוח אחר ברוך שאמר, עד אחר תפילת י"ח, הרי שגם השתיה אסורה. ולאחר י"ח אם ירצה להמשיך ולשתות, צריך לחזור ולברך, משום דהוי הפסק וסילוק.

וגם לסברת רבינו בעה"מ שאין ההגדה הפסק וא"צ לחזור ולברך, י"ל דהוא דוקא בדי' כוסות שבסדר, "דהרי שולחן ערוך בסעודתו לפניו, ואין ההלל או ההגדה חשיב סילוק" אך ברכת ברוך שאמר בודאי דחשיבא סילוק למה שבירך לפניו, שבד"כ תחילת התפילה היא סילוק לאכילה או שתיה שלפניה, וכמו שברה"מ הוא סילוק לסעודה שקדמה לה.

ד) אלא דלכאורה קשה מדוע בחברים שהיו מסובין ועקרו רגליהם לילך לביהכ"נ או לביהמ"ד, כשהן חוזרין אין טעוניהן ברכה לכתחילה, אם הניחו שם מקצת חברים (ברייתא בגמרא דף ק"ב), והרי תפילה בביהכ"נ בודאי הויא סילוק, ומה מהני שנשארו שם מקצת חברים או זקן. ואליבא דרב חסדא אפילו לא הניחו מקצת, כל שמעוין ברכה במקומו, משום דלקבעיה קמא דר. ומדוע לא חשיב סילוק, והרי תפילה ומיכל בהרדי אי אפשר.

ולהרמב"ן שמחלק שדוקא בדבר הקבוע עליו חובה, ניחא, כיון שהתפילה שמתפלל באמצע הסעודה אינה קבועה חובה בתוך הסעודה דוקא, שהיה יכול להתפלל לפני"כ, ואעפ"י שהזמן דוחק וכיו"ב, מ"מ אין קביעותה

לענין איסור, ודאי גם הם יודו שאסור לשתות אחר ברוך שאמר.

(ו) והנה פשוט דלהרמב"ן וסיעתו (היינו הרי"ף ז"ל ודעימיה) אם ירצה לשתות אחר התפילה בודאי שצריך לחזור ולברך, כיון שנאסר בשתיה מברוך שאמר עד גמר י"ח, וכמו בברכת היין של הסדר שצריך לברך על כל כוס וכוס מפני שנאסר בינתים.

אך יש עוד לומר, דגם לבעל המאור והרא"ש דלא השיב ההגדה הפסק, י"ל דכאן יודו שצריך לחזור ולברך אחר התפילה, משום די"ל דכל מה שאמרו בעה"מ וסיעתו הוא דוקא כאשר הוא בתוך סעודתו, שאז אין התפילה חשיבא הפסק לבטל קביעות הסעודה, ואמרינן דלקיבעיה קמא הדר, אבל כאשר הוא נמצא בתוך קביעות התפילה וסדריה, והוא רוצה להחזיק ולקיים את ברכתו הראשונה שבירך בתוך הקרבנות שהן חלק מהתפילה, אעפ"י שזה היה לפני ברוך שאמר ולא נאסרה אז השתיה, מ"מ הואיל וכל הזמן של השתיה היה בתוך קביעות התפילה לא שייך לומר דלקביעה דשתיה הדר, דכנגד קביעות השתיה יש לנו את קביעות התפילה שהיא היתה העיקר ואילו השתיה היתה מפלה, בזה נראה דלכ"ע חוזר ומברך.

סוף דבר נראה שיש איסור לשתות תה או קפה בתוך פסוקי דזימרא. ואם בירך ושתה לפני התפילה, ולאחר התפילה רוצה לחזור ולשתות, צריך לחזור ולברך. ועל כן יש להמנע מדבר זה.

(ז) ואפילו לפני ברוך שאמר, או בעת אמירת הקרבנות, יש להמנע מכך, משום שהענין נראה כוילותא לתפילה. ואלה שעושים כן בקביעות, בודאי דלא שפיר עבדי. ואף אם עושים כן כדי שתתיישב דעתם בתפילה, אין בזה כדי להתיר, משום שיכולים להקדים קצת ולשתות כוס חמין לפני אמירת הקרבנות.

ומ"מ במי שחלוש הרבה, יש להקל כששותה לפני ברוך שאמר. וכל זה רק באקראי. אך לנהוג כן בקביעות בודאי שיש לאסור.

ועתה ראיתי להנאון הראשלי"צ הגר"א בקשי דורון גר"ו בספרו בנין אב ח"ו (סי' א') אשר עלה ונסתפק בזה. ולא הכריע. וכל קבל דנא אני בעניותי נראה לי שהדבר אסור.

(ח) אחר שכתבתי את כל זה, מסרתי הדברים לעיונו של ידידי זך השכל והרעיון הרה"ג ר' זבולון פריץ גר"ו, וזה אשר כתב לי:

קבלתי כעת פסקו של מוה"ר על ענין שתיה בתוך פסוקי דזמרה, למי שבירך לפני"כ, ורוצה לשתות עוד אחרי ברוך שאמר, אם מותר לו או לא.

וחפשתי זכר לדבר בפוסקים, וזה מה שהשיגה ידי כעת בס"ד.

באשל אברהם (סימן נ"א) כתב, בפסוקי דזמרה בתפילת שחרית דהיום אירע לי כך, שקודם תיבות "הללו את ה' מן השמים" הגיע ש"צ לקדיש וברכו, ועניתי אחריו, ועיי' אשנרא דלישנא אחר שעניתי עם השי"צ ברכו, התחלתי לומר עמו יחד בא"י אמ"ה יוצר אור וגו'. ושוב נזכרתי, ושהיתי להתבונן אם אפשר שיהיה לי במה לסיים ברכה הזיא. ולא היה לפני. כי על מים אין לברך כי אם לצמאנו. ולהביא מתדרי הסמוך איזה ריח טוב או טעימה כדי לקבוע על זה סיום הברכה, היה צריך הפסק יותר מכדי סיום הברכה וכהנה וכהנה, וזה כאונס... וגו'. עכ"ל.

אולם נראה שאין ללמוד מדבריו לדברינו, כי דבריו הם בשעת הדחק גדול כזה של חשש ברכה לבטלה, ומשא"כ בנידון שאלתינו שהיא האם לשתות לכתחילה. ופשוט.

ובספר ויצבור יוסף (ב סימן יז) עמד בשאלה זו, ואסר. וטעמו, דאם שתייה לפני התפילה חשיבא גאוה, באמצע התפילה לא כל שכן.

ובשו"ת רבבות אפרים (חלק ו' סימן כ"ט) דן בענין לברך שהכל באמצע פסוקי דזמרה. וסיים ולהלכה לא מתברר בדיוק איך שיש לעשות.

ובספר התפילה והלכותיה (ב' סימן ט"ו הלכה מ"ז) כתב דרק במקום צורך גדול המיקל יש לו על מה לסמוך. וטעמו שבדיעבד אין מעשה נחשב הפסק. ומקורו בילקוט יוסף.

ובספר "עלי שיח" קונטרס שאלות להנאון רבי חיים קנייבסקי שלימ"א (הל' פסוקי דזמרה שאלה ז' וח') שאלו, האם מותר לשתות מים באמצע פסוקי דזמרה. תשובה: לא. ובשאלה ח', אין לשתות באמצע פסוקי דזמרה. וציין לספר הליכות חיים (ח"ב עמוד ל"ז אות

מ"ט) ששאל את הנר"ח קנייבסקי אם מותר לברך על מים קודם פסוד"ו ולשתות, וימשיך לשתות גם באמצע פסוד"ד, דאפשר דיש בזה משום הפסק. וכתב דאין ראוי לעשות כן. ע"ב דברי ידידי הנ"ל. ואפריון נמטייה שזיכני בכל האמור בספרים הנ"ל.

והנה מדברי כולם עולה שאין ראוי לשתות אחרי ברוך שאמר, אפילו אם בירך לפני"כ, וכל זאת אפילו בשתיית מים. ומכ"ש בקפה או תה, דבודאי יש בזה משום "ואותי השלכת אחרי גוויך".

קכז	ים	סימן י"ח	משברי
<p>מצרים ושם בה"ט פסק שלצאת מהארץ לחו"ל אסור א"כ חזק שם הרעב, ובאגרות משה אה"ע [סוף תשו' ק"ב] דייק מהא דלא כתב הרמב"ם שאסור לשכון בכל העולם א"כ חזק הרעב דדעתו שמצות ישוב א"י היא מצוה קיומית ורק למי שדר בה אסור לצאת וכדוגמת מצות ציצית דרק מי שלובש חייב להטיל ד' כנפות כמו כן הכא רק למי שדר בה אסור לצאת.</p>	<p>מחומש מקיים מצוה חיובית דכל זה באופן שהמצוה היא פעולת לקיחה רק שאונס הוצאת הדמים מונעו מקיום המצוה אבל היכא שהמצוה היא גוף נתינת הדמים ופטור משום הממע"ה אין יכול לחייב את עצמו ומור"ר נקט מדנפשי' לסברא זו.</p>	<p>והבית הלוי [ח"ב סוף סי' נ'] פירש באופן אחר דשיטת הרמב"ם כהר"ח כהן שבתוס' כתובות קי שכל המצוה היא מחמת המצוות התלויות בארץ ע"ש דברים נפלאים.</p>	<p>(ומש"כ) שם הג"ר יוסף דתליא בנשים אם מברכות על הזמ"ג אמר מור"ר שלא דמי דשאני נשים שמכניסות את עצמם לחיוב האנשים משא"כ בהמע"ה שאף אנשים פטורים</p>
<p>והנה לשיטת הרמב"ן לכאוי צריך ליישב ובברכה ולהרמב"ם שאי"ז מצוה בפנ"ע להאגרות משה יוכח שאין מברכין על מצוה קיומית ולהבית הלוי כיון שכל המצוה כהכשר לשאר מצוות התלויות בה ככה"ג ליכא ברכה.</p>	<p>ונראה הוכחה דליכא ברכה על מצוה קיומית מהא דלא מברכין על מצות ישוב ארץ ישראל. ואפרש דברי דהנה שיטת הרמב"ן בסה"מ (שכחת העשין ד') דהמצוה עשה לדור בא"י היא מצוה עשה לדורות שמתחייב כל יחיד ממנה אפי' בזמן הגלות, וזהו מהמקרא בפ' מסעי וירשתם אותה וישבתם בה.</p>	<p>סימן י"ח</p> <p>ברכת הנהנין והריח בין ברוך שאמר לישתבח</p>	<p>וברמב"ם [פ"ה ממלכים ה"ז] כתב ומותר לשכון בכל העולם חוץ מארץ</p>

סימן י"ח

ברכת הנהנין והריח בין ברוך שאמר לישתבח

<p>והנה המג"א [בסי' תצ"ד ס"ק ט'] כתב בזה"ל כתב בשל"ה (ריש מסכת שבועות ד"ה הפטרה) שלא יחלקו עשבים להריח בבית הכנסת עד אחר תפילת י"ח כדי שיוכלו לברך על הריח דאסור</p>	<p>יש לדון במי שמשום הכרח גדול הוצרך לטעום או לשתות מידי באמצע פסוקי דזמרה, האם רשאי לברך בין ברוך שאמר לישתבח. (ואיירינן הרי רק באופן שהוא שעת הדחק ולכן מותר לו לשתות קודם התפילה).</p>
---	--

להפסיק מברוך שאמר עד אחר י"ח עכ"ל.

חשש שמא יפסידנה דרשאי לברך באמצע פסוד"ז.

והפרמ"ג באשל אברהם [ס"ק ה'] הביא מאליה רבה [אות י"ב] שחזק הדב"ם לאיסור דלא יהי' זה עדיף מברכת טלית בסי' ס"ו סעי' ב' בהג"ה שלא יפסיק.

[ובגינת ורדים] למוהר"א הלוי כלל נ"ב נחלק בהלכה זו של ברכת טלית עם תלמידו מוהר"ר ישועה זיין זצ"ל בעל שו"ת פרח שושן ושו"ת שערי ישועה דהרב ישועה כתב להיתר דק"ו ממשיב שלום לכל אדם וכסברת החק יעקב הנ"ל והגינת ורדים גופי' כתב שגרע וגרע ואסיק לאיסור ורק באשר יצר שבלא"ה הפסיק תפילתו דרשאי להפסיק יותר ע"ש.

והחק יעקב [בס"ק ח'] כתב להתיר וטעמו דכיון דקיי"ל [בסי' ס"ו סעי' א'] דשואל מפני הכבוד ומשיב שלום לכל אדם כל שכן שמותר לברך על הריח בין הפרקים, עכ"ד.

ולפ"ז יש לעיין מדוע החמיר המשנ"ב שלא לברך ברכת הריח הרי בסי' נ"ג הכריע בטלית לברך, וע"כ צ"ל שטלית חשיב צורך תפילה יותר. אך לפי"ז כאשר מריח או שותה כדי שיפוג שינתו הרי זה יותר צורך התפילה ויש לנו להתיר וצ"ע לדינא.

והמשנ"ב פסק כהמג"א והפרמ"ג דלא כהחק יעקב שמתיר לברך.

והצעת למו"ר הגר"א גנחובסקי זצ"ל והניח ג"כ בצ"ע. ומלשון הדרך החיים [סי' ל' סעי' ג'] שכתב דכל ברכת הודאה שרי נראה דאף ברכת הריח מותרת ע"ש וצ"ע.

והנה בדין ברכת טלית בין ברוך שאמר לישתבח הגרע"א בגליון סי' נ"ג מצדד דאפי' הרמ"א שמתיר לברך על התפילין באמצע ברכות קר"ש י"ל שבפסוקי דזמרה יחמיר כיון שאפשר להמתין מלברך עד לאחר ישתבח דלכו"ע שרי, וכמו כן הפרמ"ג שם באשל אברהם ג' כתב שנכון להמתין מלברך עליהם עד ישתבח.

[והכף החיים] גם לאחר שהביא תשו' הרמב"ם הכריע לברך בין ישתבח ליוצר ולא קודם לכן.

והמשנ"ב בסי' נ"ג בביאור הלכה הביא דהברכי יוסף והמגן גבורים מצאו בתשובת הרמב"ם שמתיר לברך ברכת טלית באמצע פסוד"ז ואי"צ להמתין עד ישתבח, ופסק לדינא כוותיהו, והוסיף דלפי"ז פשוט שברכת אשר יצר שיש

והנה בברכי יוסף מפורש שלדברי הרמב"ם אפי' תוך הפרק שרי אמנם בלשון המשנ"ב סי' נ"ג שכתב עכ"פ בין הפרקים נראה שמסופק בזה.

יב. ברכת שהכל בפסוקי דזמרה

האם מותר לאדם לקחת מים באמצע פסוקי דזמרה (אחר ברוך שאמר) ולברך שהכל. והאם הדין ישתנה כאשר האדם צמא וחוסר השתיה מפריע לו לריכוז בתפילה.

על פניו אין להתיר שהרי הגמרא במסכת ברכות (י, ב) אומרת: "א"ר יוסי בר' חנינא משום ראב"י מאי דכתיב לא תאכלו על הדם לא תאכלו קודם שתתפללו על דמכם (א"ד) א"ר יצחק א"ר יוחנן א"ר יוסי בר' חנינא משום ראב"י כל האוכל ושותה ואח"כ מתפלל עליו הכתוב אומר ואותי השלכת אחרי גויך אל תקרי גויך אלא גאיך אמר הקב"ה לאחר שנתגאה זה קבל עליו מלכות שמים". וכן פסק הרמב"ם בהלכות תפילה (ו, ד): "אסור לו לאדם שיטעם כלום... עד שיתפלל תפלת שחרית". לכאורה תפילת שחרית הכוונה לתפילת שמונה עשרה.

אלא דאף שהרמב"ם כתב דלא יטעם כלום, מפורש מצינו בשולחן ערוך (פס, א) כי "מים מותר לשתות קודם תפילה" (דלא שייך בו גאווה). ויל"ע האם זהו גם בפסוקי דזמרה.

לכאורה כן, היינו שאסור יהא לברך על המים בפסוקי דזמרה, דהרי אסור להפסיק בדיבור משהתחיל את ברוך שאמר (שולחן-ערוך נא, ד). ופסק הרמ"א (נא, ד): "ואפי' לצורך מצוה אין לדבר בין ברוך שאמר לישתבח (ב"י בשם כל בו)". וסיבת האיסור להפסיק, מפני שהן כסמוכות, ולכן הברכה אינה מתחלת בברוך כמובא בתוספות בברכות (מו, א) ובפסחים (קד, ב). וכן איתא במגן אברהם (נא, סק"ג) ובמשנה ברורה (נא, סק"ו). וע"ע בביאור הגר"א (נא, סק"ד). אלא דיל"ע, במה שכתב המשנה ברורה (נא, סק"ח) דמותר בין ברוך שאמר לישתבח (במקום דסליק עניינא): "כל ברכת הודאה מותר לברך".

ונראה לי דאין היתר לברך שהכל באמצע פסוקי דזמרה, דהרי אף את ברכת אשר יצר¹, בקושי היתיר לברך. שכן מצינו שפוסקים רבים החמירו שאין לברך. והכי העלו להחמיר החיי אדם (הובא בביאור-הלכה נא ד"ה 'צריך'), התהלה לדוד (נג, סק"א). וע"ע בכף החיים (סק"ח) שיברך אחר ישתבח. אולם העיר שיש שהתירו לברך, אך רואים אנו כי בעייתיות יש להפסיק אף לברכה שנתחייב בה, והכי העלו להקל לגבי אשר יצר: המשנה ברורה (נא, סק"ח), באר היטב (נג, סק"ג בשם הגינת ורדים), ערוך השולחן (נא, ו). וע"ע בשו"ת אגרות משה (ד, יד), בשו"ת ציץ אליעזר (יא, ד), שו"ת יביע אומר (י, ד) ושו"ת אור לציון (ח"ב ה, ב).

אולם אחר ישתבח, הדין יותר קל (ולכן יש להימנע אף כשהוא חלש עד אחר ברכת ישתבח). שכן מצינו שפסק הרמ"א (נד, ג) שמותר להפסיק בין ישתבח ליוצר לצרכי רבים או לפסוק צדקה, ומבואר שם במשנה ברורה (סק"ו) דה"ה לכל דבר מצוה. ולפי"ז, בנידון דהוי צורך תפילה שיוכל להתפלל ולהתרכז, זה אינו גרע מהפסקות אחרות.² והאיר עיני הגר"מ פטרפווינד בזה, כי בשו"ת אגרות משה (אורה-חיים ב, טז) אסר לומר 'ברוך הוא' באמצע פסוקי דזמרה, אך התיר לאומרו בין ישתבח ליוצר.

בשו"ת רבבות אפרים (ו, כט) כתב בזה: "איך הדין בברכה לשתות מים, והנה אם הוא אנוס וחלוש ומרגיש שמוכרח לשתות אז בודאי זה אנוס ומותר, אבל אם הוא רק צמא מאד שקשה לו להתפלל ולהוציא המילים בפיו אם מותר לו לשתות, ועדיין לא מצאתי ישוב לזה". וכ"כ בשו"ת ויצבור יוסף

¹ ואין לזלזל כלל בברכה זו, ומקובל שמי שמכוין היטב בברכה יצול מכל מיני מחלות ויזכה לרפואה (עיין בכן איש חי, פרשת ויצא אות טו).

² ועיין באמת ליעקב (נג הערה 64) במה שהובא מהגר"י קמינצקי.

ב, יז) להתיר לשתות ולברך בפסוקי דזמרה רק במקום אונס ומחמת חלישות. וע"ע בשו"ת ויברך דוד (א, יד).

בספר התפילה והלכותיה (ח"א טו, מז) כתב בזה: "מי שבירך על קפה או תה לפני ברוך שאמר, ולא סיים את השתיה, ורוצה להמשיך לשתות באמצע פסוקי דזמרה, לכתחילה אין להקל בזה, כיון שיש לחוש גם במעשה בלבד (בלא דיבור) משום הפסק. אך במקום צורך גדול המיקל בזה יש לו על מה שיסמוך" (וכן נקט בשארית יוסף בהל' פסוקי דזמרה).³ ומשמע דכל ההיתר הוא לברך לפני תחילת פסוקי דזמרה (לפני ברוך שאמר).

בספר פסקי תשובות על המשנה ברורה (נא אות ט) כתב: "וכל שכן שאין לברך על איזה מאכל או משקה, כשאין הכרח לכך מחמת צורך בריאות או חולשה שקשה לו להתפלל". ויש להוסיף דהיכא שהותר לו לברך ברכת שהכל בין ברוך שאמר לישתבח, אזי עליו לומר לפני ברכת שהכל את הפסוקים ברוך ה' לעולם אמן ואמן עד ויברך דוד, כפי שכתב המשנה ברורה (נא, סק"ז) לענין המפסיק בפסוקי דזמרה, וזו לשונו: "וכשצריך להפסיק מפני איזה אונס או בכי האי גוונא... צריך לומר קודם שידבר אלו הפסוקים ברוך ד' לעולם אמן ואמן וכו' עד ויברך דוד, וכשחוזר להתחיל ממקום שפסק יאמר ג"כ אלו הפסוקים דהוי כמו ברכה לפנייהם ולאחריהם".

בשו"ת מציון תצא תורה (ח"א עמוד לו) נשאל הגר"א נבנצל: מי שהוא צמא מאוד באמצע פסוקי דזמרה, האם הוא יכול שהכל ולשתות או לא. והשיב "לא".

וכתב לי ידידי הגר"מ פטרפרוינד, בהאי לישנא:

ומיהו בנדו"ד מיירי שאין זה צורך מצוה בעלמא, אלא בצורך התפילה עצמה, שיוכל להתפלל יותר טוב כיון שבמצבו הנוכחי מפריע לו חוסר השתייה בכוונת התפילה, ובכה"ג נראה דשרי להפסיק ולברך ולשתות. ועכ"פ נראה דלא גרע ממה שהתירו הפוסקים להפסיק בפסוד"ז בהרבה דברים, כגון לברך באמצע פסוקי דזמרה את ברכות ההודאה.

אחת הראיות שלו להתיר לשתות ולברך שהכל במקום צורך, היא ע"פ דבריו של שו"ת אגרות משה (אורח-חיים א, כב) שהתיר להכריז באמצע פסוקי דזמרה למתפללים הצריכים לדעת באיזה דף נמצאת התפילה, את המיקום, וביאר שזה בגלל שזהו צורך התפילה. ועיי"ש שביאר טעמו דכיון שבפסוקי דזמרה איסור ההפסק אינו כמו בקריאת שמע שהוא מצד עצמו, אלא שהוא מצד הברכות, שצריך להסמיך את ברכת ישתבח לברכת ברוך שאמר, א"כ כשזה לצורך התפילה אין איסור. וגם מצד הפסק בין הברכה למצוה אין חשש, דהרי זה כמו שמותר להפסיק בין ברכת המוציא לאכילה לצורך הסעודה.

³ בגיליון מרי"ח ניוח (402 פרשת ויחי) פורסם מכתב (בכת"י) של הגר"ע יוסף זצ"ל (משנת תשל"א), וזו לשונו: "אם מעשה בלי דיבור כגון שתיית תה או מים באמצע פסוקי דזמרה הוא הפסק, ונראה ודאי דמיירי שבירך על התה או המים לפני ברוך שאמר, ורוצה להמשיך לשתות בתוך פסד"ז. והנה כבר העליתי בתשובה (בשו"ת יביע אומר) בחלק ה' (אור"ח סי' ד) שיש להחמיר שלא להפסיק בין תפלין של יד לתפלין של ראש אפי' במעשה בלא דיבור. עש"ב. אך בפסד"ז אין הדבר חמור כל כך כהפסק שבין תפלין של יד לתפלין של ראש. ומ"מ נראה שאם אין צורך בכך, ודאי דלא אריך למיעבד הכי, אבל במקום צורך יש לסמוך ולהקל. ומכל שכן לפמ"ש בשו"ת מקור חיים (חאו"ח סי' ב) שאם שואלים אותו דבר באמצע פסד"ז מותר לכתוב להם תשובתו. ע"ש (וכעת אין הספר תחת ידי) אלמא דמעשה לא חשיב כדיבור. והנלע"ד כתבתי".

וע"ע בשו"ת בנין אב (ו אורח-חיים א) הדין בהפסק בפסוקי דזמרה במעשה ללא דיבור (וכן בשתיה). וע"ע בשו"ת שוואלין ודורשין (ת, ז אות א) הדין בשתיה באמצע תפילה.⁴

והוסיף לי בזה בעל שו"ת אורחותיך למדני, בהאי לישנא:

לענ"ד דין שהכל הוא יותר קל מדין אשר יצר, שהרי אשר יצר הוא יכול לברך אותו אחר ישתבח כמבואר בכה"ח, ולדעת היחודה דעת (ד, ה דף לב) בשם הנמוקי יוסף הוא יכול לברך אותו עד שעה וחומש, וא"כ הוא יכול לברך אף אחר התפילה. אולם לגבי ברכת שהכל הוא מוכרח לברך קודם השתיה, ולכן אם מותר לו לשתות כדי שהוא יכול לכווין בתפילתו, ממילא שהוא יכול לברך על השתיה...

ולענ"ד אין להחמיר כולי האי, שהרי אם הוא "צמא מאד שקשה לו להתפלל", ודאי זה מבטל כוונת תפילתו, ולכן השתיה היא לצורך כוונת התפילה, וממילא היא מותרת ואין זה נחשב הפסק. וכבר מציינו שאף שאסור להפסיק בין ברכת המוציא ואכילת הלחם, מ"מ אם הוא לצורך לפת או הסעודה כמו להביא מלח וכדומה, שאין כאן הפסק. ולכן אף בפסוקי דזמרה השתיה וברכת שהכל הן לצורך התפילה, והן אינם הפסק. ואה"נ שלגבי הפסק אחר ברכת המוציא לצורך הסעודה, לדעת הכלבו והרמ"א זה רק בדיעבד ולא לכתחילה, מ"מ הפסק בפסוקי דזמרה הוא קיל טפי כיון שאין בשתיית המים באמצע פסוקי דזמרה הפסק בין הברכה ומה שהוא מברך עליו. ולכן נראה שאף לכתחילה מותר לשתות המים. וק"ו לדעת הרמב"ם בפאר הדור (קמז) שכתב "אין שום איסור בברכה על הציצית ותפילין בתוך המזמורים, שאין הפסקה כזאת בפסוקי דזמרה אסורה, ואינה תפלה ולא קריאת שמע עד שיאסור הפסקה כזאת". וזה אף שאין הציצית צורך התפילה כמו תפילין. ועיינן ביביע אומר (ו, ד אות ג) שי"ל שאף מרן מודה לדעת הרמב"ם שמותר להפסיק בין מזמור למזמור. ולכן נראה שמי שמחמיר בדין זה הוא בכלל חומרא דאתי לידי קולא, דהיינו החומרא בדין הפסק מביא לידי קולא בדין כוונת התפילה. ואיך הוא יכול לברך על הזמירות "מלך מהולל בתשבחות", אם הוא לא היה יכול לכיון לשבחות, מפני הצמא.

העולה לדינא: רק אם הוא אנוס וחלוש ומוכרח לשתות אז יברך שהכל על המים בין ברוך שאמר לישתבח. וכן, מי שמצוי במצב כזה שלא יכול לכוון כלל בתפילה יש מקום להתיר (אולם לרוב, המציאות מוכיחה כי בני האדם יכולים להמתין עד אחר תפילת שמונה עשרה או לכל הפחות עד אחר ברכת ישתבח. וכן, באנשים שזה מצוי אצלם ידאגו לשתות לפני כמובא בהערה).⁵

⁴ אחר כותבי זאת ראיתי כי בספר חבל נחלתו (יז, ג) כתב במסקנתו: "נראה כי מי שמטעמים רפואיים נצרך לשתות תוך כדי התפילה כדי להתחזק גופו שיוכל להתפלל יכול לשתות לפני פסוקי דזמרה או לכל היותר בין ישתבח ליוצר אור אבל לא בשאר התפילה, לא בין הפרקים בפסוקי דזמרה ולא בקריאת שמע וברכותיה ותפילת עמידה". והוסיף שם כי הנצרך לשתות ישתה מחוץ לבית הכנסת, ע"פ הנפסק בשולחן ערוך (קנא, א): "בתי כנסיות... ואין אוכלים ואין שותים בהם", עיי"ש.

⁵ וברור דאדם שיש לו נטיה לצמא גדול וחוסר השתיה מפריעים לו לריכוז בתפילה, שיברך על המים לפני ברכת ברוך שאמר. ואם יצטרך אח"כ לשתות, יוכל לעשות זאת על סמך ברכה זו (שעשה לפני ברוך שאמר), ואין הדבר חשיב להפסק, דווקא בדיבור יש להחמיר (אך במעשים כהליכה, רמיזה וכו' לא אסור).

שברך⁸³. וכשעולה לתורה יקרא בלחש עם השליח ציבור כדי שלא תהא ברכתו לבטלה⁸⁴. והוא הדין גם כן לישראל שנמצא בפסוקי דזמרה וקראוהו "בשמו" לעלות לתורה, שינהג כאמור⁸⁵.

מה. הנמצא באמצע פסוקי דזמרה רשאי להפסיק כדי לקרוא בתורה, כשאין שם אדם אחר היודע לקרוא בתורה, וישתדל לסיים המזמור לפני שיתחיל לקרוא בתורה⁸⁶. ומכל מקום לא יפסיק לעשות "מי שברך" או "השכבות"⁸⁷.

מו. השומע קול רעמים בפסוקי דזמרה, יברך אפילו באמצע המזמור, כיון שאם לא יברך עתה יעבור זמנה⁸⁸.

מז. מי שבירך על קפה או תה לפני ברוך שאמר, ולא סיים את השתיה, ורוצה להמשיך לשתות באמצע פסוקי דזמרה, לכתחילה אין להקל בזה, כיון שיש לחוש גם במעשה בלבד (בלא דיבור) משום הפסק. אך במקום צורך גדול המיקל בזה יש לו על מה שיסמוך, כיון שבדיעבד אין מעשה נחשב כהפסק⁸⁹.

83. משנ"ב סי' נ"א ס"ק י'. ועי' שו"ע סי' ס"ז סעי' ד'.

84. שו"ת רב פעלים ח"ב חאו"ח סי' ט"ז, שו"ת יחווה דעת ח"ד סי' י"א עמ' נ"ח בהערה.

85. הלכה ברורה ח"ד עמ' ל"ג סעי' כ"ז בשם מרן הראשל"צ הגר"ע יוסף שליט"א, ועי' בשו"ת יביע אומר ח"ז סי' ח' בהערה, שכ' שהנמצא בפסוקי דזמרה, וקראוהו למפטיר, ועלה לתורה, צריך שיקרא גם את ההפטרה בברכותיה, ולא יתן לאחר לקרוא את ההפטרה.

86. משנ"ב סי' ס"ז ס"ק כ"ז, שו"ת מהרש"ג ח"א סי' מ"ח, שו"ת תשורת שי ח"א סי' קכ"ז, שו"ת יביע אומר ח"ז חאו"ח סי' ט', שו"ת וישב משה (זרגר) ח"א סי' צ', שו"ת שבט הקהתי ח"ו סי' ק"א.

87. שו"ת יביע אומר שם.

88. חיי אדם כלל כ' סעי' ג', ערוך השלחן סי' נ"א סעי' ו'. ועי' שו"ת יביע אומר ח"ו חאו"ח סי' ו' אות א', שכ' שגם בבין הפרקים של ק"ש וברכותיה מברכים על רעמים. וע"ע בשו"ת באר משה ח"ג סי' י"ט אות ו'.

89. ילקוט יוסף (תשס"ד) סי' נ"א סעי' כ"ג בשם מרן הראשל"צ הגר"ע יוסף שליט"א. וע"ע בשו"ת רבבות אפרים ח"ו סי' כ"ט.

חבל נחלתו יז:ג

https://he.wikisource.org/wiki/%D7%97%D7%91%D7%9C_%D7%A0%D7%97%D7%9C%D7%AA%D7%95%D7%99%D7%96_%D7%92

עוד קישורים מומלצים

<https://forum.otzar.org/viewtopic.php?f=17&t=24282&p=243084&hilit=%D7%A9%D7%AA%D7%99%D7%94+%D7%91%D7%AA%D7%A4%D7%99%D7%9C%D7%94&sid=4661bf00d31fc02ff87b911ecbb70b23#p243084>

<http://www.bmgasaf.org.il/lesson.asp?id=671>

<https://din.org.il/2016/07/17/%D7%A9%D7%AA%D7%99%D7%94-%D7%91%D7%90%D7%9E%D7%A6%D7%A2-%D7%A9%D7%97%D7%A8%D7%99%D7%AA>